VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Lausunto/VNEUS
EU-erityisasiantuntija Lamminmäki

Päivämäärä: 25.2.2022

Lausunto: valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko VNS 10/2021 vp

Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa nostetaan esille useita teemoja, jotka ovat keskeisesti esillä myös EU:ssa. Selonteko täydentää alkuvuodesta 2021 hyväksyttyä valtioneuvoston selontekoa EU-politiikasta (Vahva ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia, VNS 7/2021 vp). Selonteon tekstissä kuljetetaan rinnakkain niin kansainvälistä, EU- kuin kansallista tasoa. EU-taso on tekstissä vahvasti mukana oikeusvaltiokysymysten kautta, mutta myös EU:n ulkosuhdetoiminnan ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kautta. Muita EU-relevantteja kokonaisuuksia ovat mm. yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo sekä digitalisaatio.

Demokratia, oikeusvaltioperiaate ja perusoikeudet ovat eurooppalaisten yhteiskuntien perusta. Euroopan yhdentymishanke - rauhan, turvallisuuden, vakauden ja vaurauden takaaminen - perustuu näille arvoille. Ne kytkeytyvät eurooppalaisiin valtiosääntöperinteisiin, Euroopan unionin perussopimuksiin ja Euroopan unionin perusoikeuskirjaan sekä yhteisiin kansainvälisiin velvoitteisiin.

Demokratialla, oikeusvaltioperiaatteella ja perusoikeuksilla on sekä periaatteellinen että käytännön merkityksensä. Niiden toteutuminen vaikuttaa kansalaisten elämään, yritysten toimintaan, jäsenvaltioiden välisiin suhteisiin sekä EU:n yhtenäisyyteen, hyväksyttävyyteen ja uskottavuuteen. EU:n sisämarkkinat sekä oikeus- ja sisäasioiden yhteistyöhön liittyvä ns. vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue perustuvat keskinäiseen luottamukseen siitä, että hallinnolliset ja oikeudelliset päätökset ja käytännöt kaikissa jäsenvaltioissa kunnioittavat oikeusvaltioperiaatetta. Yhdessä jäsenvaltiossa esiintyvät puutteet voivat heijastuvat koko unioniin.

Jo valtioneuvoston EU-politiikkaa koskevassa selonteossa on linjattu, että *Suomi on aktiivinen demokratiaa, oikeusvaltioperiaatetta sekä perus- ja ihmisoikeuksia koskevissa asioissa.* Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet eivät ole itsestäänselvyyksiä. *Suomi jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että EU:n yhteisistä arvoista pidetään unionissa tiukasti kiinni*. Tämän vuoksi on tärkeää, että tarkastelemme omia järjestelmiämme ja panostamme niiden jatkuvaan kehittämiseen. Niin ikään kansallista arvopohjaa on hyvä eri tavoin vahvistaa. Ihmisoikeuspoliittinen selonteko on osa tätä tärkeää työtä.

Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa korostetaan ihmisoikeuksia olennaisena osana EU:n ulkosuhteita. Niin ikään EU-selonteossa painotettiin sitä, että *kansainvälisen oikeuden kunnioittamisen sekä ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen tulee olla kaiken EU:n ulkoisen toiminnan ytimessä. EU:n arvoja tulee edistää määrätietoisesti globaalilla tasolla yhdessä kumppanien kanssa.* Oikeusvaltioperiaate on keskeinen myös unionin laajentumis- ja naapuruuspolitiikassa, jolla edistetään rauhaa, hyvinvointia ja vakautta Euroopassa. EU-jäsenyyden tavoittelu edellyttää kumppanimailta EU:n yhteisiin arvoihin sitoutumista.

Yhdenvertaisuuden ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen liittyvät kysymykset on nostettu vahvasti ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa. Kyseessä on myös EU-toiminnassa tärkeä prioriteetti. *Suomi on toiminut aktiivisesti ja järjestelmällisesti tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi* ja muun muassa niitä koskeva vakiintuneen terminologian ylläpitämisessä.

Selonteossa on käsitelty kattavasti perus- ja ihmisoikeustoimintaa digitalisaation näkökulmasta. Niin ikään EU-selonteon yhteydessä on todettu, että nojaamalla omiin arvoihinsa ja vahvuuksiinsa EU kykenee vastaamaan maailmanlaajuisiin megatrendeihin, joista yksi on digitalisaatio. *Suomi on painottanut sitä, että digitaalisessa kehityksessä pitää huolehtia eurooppalaisten arvojen, oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien toteutumisesta, kiinnittää huomiota tietoturvaan ja kunnioittaa kuluttajan- ja tietosuojaa. Tavoitteena tulee olla kaikkien yhdenvertaisuus ja yhdenvertainen osallistuminen digitaaliseen muutokseen*.